

נתיבות ישע

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי לב
ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול חוצב
להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

במדבר תשפ"ג
פרקי אבות פרק ו' משנה א
שנה ה' • גליון רמ"ז

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של תורת רבינו - נא להתקשר למספר: EXT 9 1-718-854-2290 או לפקס: 1-718-705-8608

חדש!

אפשר לשמוע השיחה הנדפסת בנתיבות יושר של כל שבוע במספר: 1-718-559-6660

תוכן העניינים

במדבר תשמ"ט 'ויתלדו' - להיוולד מחדש במנין ע"י התורה ומשה ואהרן, והכנה דרבה לקבלת התורה באמת

- ענין המנין להעמיד כל אחד על תפקידו ומקומו ג
- ביאור 'יוצאי צבא בישראל' ד
- 'ויתלדו' - להיוולד מחדש ה
- התחדשות מתן תורה בכל שנה ושנה ו
- ימי הספירה - ימי הכנה לקבלת התורה ז
- ענין האבלות על תלמידי רבי עקיבא בימי הספירה ז
- טעם מיתתם של תלמידי ר"ע ז
- דרך מסירת התורה ח
- הטעם שמיתת תלמידי ר"ע דווקא בימי הספירה ט
- חומר עון ביטול תורה י
- קדושת ורוממות התורה יא
- הבכי הגדול על ביטול תורה יב
- ביאור הענין מה שערים בליל שבועות יד
- הבכיה על ביטולה של תורה טו
- הדרך להיאחז בעץ החיים טז
- ההכנה ליום טוב יח
- התבוננות לפני קבלת התורה יט

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתיב יד - קורות קהילות ואישים
רח' שחל 5, בני ברק
טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

במדבר תשמ"ט

'ויתילדו' – להיוולד מחדש במנין ע"י התורה ומשה

ואהרן, והכנה דרבה לקבלת התורה באמת

נמנה כדי שידעו באיזה הגל יעמוד, מוכן. אבל למאי נפקא מינה מספרם של כמה אנשים ישנן בכל שבט.

ומבאר הרמב"ן 'כי הפא לפני אב הנביאים ואחיו קדוש ה', והוא נודע אליהם בשמו, יהיה לו בדבר הזה זכות וחיים, כי בא בסוד העם ובכתב בני ישראל וזכות הרבים במספרם. וכן לכולם זכות במספר שימנו לפני משה ואהרן כי ישימו עליהם עינם לטובה, יבקשו עליהם רחמים, ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, ולא ימעיט מספרכם, והשקלים כופר על נפשותיכם'.

על ידי זה שעברו בני ישראל לפני משה ואהרן נכללו בתוך הכלל ישראל, וזכות הרבים מגין על כל אחד ואחד מהם, ועל ידי מה שעוברים לפני משה ואהרן, ישימו משה ואהרן על כל אחד עין טובה, ויתפללו עבורם ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, ולא ימעיט מספרם, והשקלים שנתנו היתה כופר נפשם.

וְאֵת כָּל הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּיָלְדוּ עַל מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְגִלְגָּלְתָּם (במדבר א, יח).

הרמב"ן מבאר איך היתה סדר היחס של בני ישראל, 'והנה הביאו כל העדה איש שקלו, ואמרו לפני משה והנשיאים, אני פלוני נולדתי לפלוני ממשפחת פלוני שהוא לשבט ראובן וזולתו, ומשה נותן שקלי כל שבט ושבט במקום מיוחד, וידע מספר הפרט והכלל'.

ענין המנין להעמיד כל אחד על תפקידו ומקומו

במעם מצוה זו מבאר הרמב"ן (פסוק מה): 'ולא הבינותי מעם המצוה הזאת, למה ציווה בה הקב"ה, כי היה צורך שיתייחסו לשבטיהם בעבור הדגלים, אבל ידיעת המספר לא ידעתי למה ציווה שידעו אותו'. היינו דבשלמא מה שכל אחד הצטרך לדעת על איזה שבט הוא

לו, והעמיד אותו על תפקידו שהוא צריך למלא בעולם, שלשם כך נברא. זהו הכוונה שהעמידו כל אדם על מקומו.

בנוסף היה עוד ענין במנין זה, שזכו לברכת משה ואהרן, שיצליח במה שהוא ולמה שהוא צריך להשיג בימי חייו, ועל ידי כן חזר האדם ונעמד על מקומו הראוי לו.

זהו מה שנאמר 'ויתלדו על משפחותם לבית אבותם'. 'ויתלדו' היינו שכאילו נולדו כעת בני ישראל מחדש. וזה הכוונה למה שהתייחסו על משפחותם, שהיו כמו שנולדו מחדש ונשתייכו מחדש למשפחה זו, לאביו ולשבטו.

כל אחד נעמד על מקומו, נפשו ונשמתו שבה אל מקורה, וזה היה מלווה בכרכות של משה ואהרן, וזהו 'ויתלדו', כמו שנולדו מחדש, שבני ישראל נתחדשו לגמרי.

ביאור 'יוצאי צבא בישראל'

על ידי מה שנתחדש אצלם 'ויתלדו על משפחותם', על ידי כן נעמדו כולם על מקומם להיות 'כל יוצא צבא בישראל' (פסוק ג). ולפירוש רש"י הכוונה יוצא צבא הוא לצאת בצבא הגשמי, 'מגיד שאין יוצא בצבא פחות מבן עשרים, 'ווערען א סאלדאט

מבואר בדברי הרמב"ן מה היה הענין של מספר בני ישראל, ענין המספר לא היתה כדי לדעת מנינם של ישראל, כי לא היה שום צורך לדעת מספרם. רק ענין המנין היתה כדי שכל איש ישראל יעברו לפני משה ואהרן, ויזכירו את שמם, ועל ידי כן יכללו עצמם בתוך כלל ישראל ונעשו חלק מכלל ישראל, ואז יתפללו עליהם משה ואהרן ויביטו עליהם בעין טובה ויברכו אותם.

זהו ענין המנין של בני ישראל, והיינו שעצם המנין השפיעה ברכה על ישראל.

"ס'האט אוועק געשטעלט דעם מענטש דארט וואו ער באלאנגט, און ס'האט איהם צוריק געשטעלט און אוועק געשטעלט צו דאס וואס דער מענטש איז, און ס'האט איהם אוועק געשטעלט אויף דער תפקיד וואס דער מענטש דארף ממלא זיין, וואס אויף דעם איז ער באשאפען געווארען. דאס הייסט אוועק געשטעלט דעם מענטש אויף זיין ארט".

על ידי זה שעברו אצל משה ואהרן, דבר זה העמיד את כל אחד למקום שהוא שייך שם, ועל ידי כן חזר האדם והתייצב למקומו הראוי

תפקיד גייט אריין אין די עבודה און אין דער תפקיד פון גאנץ כלל ישראל".

"ער ווערט אַ רינגל, ער ווערט אַ חלק פון דעם גאנצען כלל ישראל, במספרם, אינעם גאנצען מספר פון גאנצען כלל ישראל גייט ער אריין".

זיתילדו' - להיוולד מחדש

מבואר כאן, שכשהאדם מתייצב על מקומו נחשב זה ל'זיתילדו', כי נעמד מחדש ודומה כמי שנולד עכשיו מחדש, כי הגיע למקום שהוא שייך שם, לתפקיד שנועד עבורו, הוא יודע להיכן הוא שייך, הוא יודע מה תפקידו, וגם הברכה שולטת בו.

זהו 'זיתילדו', כי הוא מתחדש ונולד מחדש, ועל ידי כן נעשה האדם לחלק מהכלל ישראל, שנכנס למספר ומנין בני ישראל, לפי שנכנס עם כוחותיו לתפקיד ולעבודתה של כל הכלל ישראל, ונעשה לחלק מכל הכלל ישראל, ונכנס למספר של הכלל ישראל.

האדם נעשה לעוד חוליה בתוך כלל ישראל, הוא נעשה חלק מהכלל, ונכלל בתוך כל המספר של בני ישראל.

הייסט עם'. אך יש בזה בנוסף גם ענין עמוק.

הענין של 'יצא צבא' הוא מה שהאדם נעמד על תפקידו שלשם כך נברא, 'או מ'שמעלט זיך אוועק אויף דעם תפקיד וואס ער מוז זיין', כי על ידי המנין של בני ישראל נעמדו על תפקידם מתוך תוספת ברכה של משה ואהרן, ועל ידי כן נעשה האדם לחלק מהכלל ישראל, ונתחדש מחדש והתייצב מחדש אצלו החיות הפנימית והשייכות שיש לנפש ולנשמה לעץ החיים ולכלליות של כלל ישראל, זה היה הענין של מנין בני ישראל.

"דאס שטייט דא הייסט עם, אז אַ מענטש שמעלט זיך אוועק, 'זיתילדו', ער שמעלט זיך אוועק, ער ווערט נאך אמאל געבוירען, ער שמעלט זיך אוועק אויף דעם תפקיד, אויף דעם ארט וואו ער באלאנגט, ער ווייסט וואו ער באלאנגט, ער ווייסט וואס זיין תפקיד איז, אין אין דעם איז שולט די ברכה אויך"

"דאס איז 'זיתילדו', ער איז זיך מתחדש, ער ווערט נאך אמאל געבוירען, דאס מאכט דעם מענטש אַ חלק פון כלל ישראל, ער ווערט במספר ישראל גייט ער אריין, ווייל זיינע כוחות און זיין

צבא ישראל מהותו הוא, צבא מרום, שכל כלל ישראל כאחד נעשים "כלל ישראל", כלל ישראל איתה מתנהלת כל הבריאה ומחזיקה את כל הבריאה, 'דער כלל ישראל אלץ דער גאנצער "כלל ישראל", פיהרט אהן מיט די גאנצע בריאה, און האלט אהן מיט די גאנצע בריאה'.

זהו הענין של מנינם של בני ישראל, מנינם של 'כלל ישראל'.

התחדשות מתן תורה בכל שנה
ושנה

"דער כלל ישראל איז געווארען א פאלק ביי מתן תורה, מ'האט מקבל געווען די תורה איז דער כלל ישראל געווארען א פאלק".

כלל ישראל נעשו לעם בשעת מתן תורה, כשקיבלו בני ישראל את התורה נתהוו לעם.

'די תורה האט אונז מצווה געווען ווי ס'שטייט אין חז"ל, בחז"ל מבואר מה שהתורה צוותה עלינו, שבכל שנה ושנה יש ענין של זמן מתן תורתנו, שהכוחות והאורות ששלטו בשעת מתן תורה, חלים על כלל ישראל לדורי דורות עד לסוף כל הדורות.

כשם שהמורה שעות נזקק לעשרים או לשישים שרייפעלעך, ואם יחסר אחד מהשרייפעלעך, הרי המורה שעות לא יעבוד, כי כל שרייפעל יש לו תפקיד משלו, וכל שרייפעל עומד על המקום שהכינינו לו, וכל שרייפעל צריך למלא את התפקיד שיועד עבורו.

כל שרייפעל הוא חלק מכל המורה שעות, וכל שרייפעל מעכב את כל המורה שעות.

זהו 'במספרם', כל אחד מישראל על ידי מה שנמנה מתייצב על מעמדו ותפקידו, ובוה נכנס למספר של הכלל ישראל, ונעשה לחלק של כל הכלל ישראל, וכל אחד מישראל בידו לעכב את כל תפקידו של כל הכלל כולו.

זה היה ענין המנין, המנין העמיד את כל אחד על תפקידו, והמנין קיבץ את כל ה'מספר' של הכלל ישראל, וקיבץ את כל בני ישראל ועשה אותם למנין 'אחד'.

זהו הענין של 'כל יוצא צבא בישראל', שהמנין עשה את הצבא בישראל, 'דער אידישער מיליטער', ומהו צבא ישראל, צבא ישראל אינו הכוונה מה שיוצאים להילחם כנגד השני, שכן להילחם בשני עושים גם אומות העולם.

דברים (אבות פ"ו משנה ו'), ויש מ"ט שערי בינה, הרי שימי הספירה מכוונים כנגד ענינים אלו, שיתקרב האדם ויכין עצמו לקבלת התורה.

ענין האבלות על תלמידי רבי עקיבא בימי הספירה

בחז"ל מבואר (יבמות סב:), שבימים אלו מתו תלמידי רבי עקיבא, ולכן קבעו שבימים אלו בימי הספירה נוהגים מנהגי אבלות. ויש להבין את הקשר בין שני ענינים אלו, כי אין זה מקרה שדווקא בימי הספירה, שהם ימי ההכנה לקבלת התורה לזמן מתן תורתנו, שבזמן זה מתו תלמידי רבי עקיבא.

ויש להבין עצם הענין מה שאנו מתאבלים על מותם של עשרים וארבע אלף תלמידי רבי עקיבא, ומהו ענין אבלות זו, הלא זה פשוט שתלמידי רבי עקיבא לא היו מאריכים ימים עד לימינו אנו, וגם אילו לא היו מתים באותו זמן, הרי שכבר לא היו חיים היום, ומהו ענין האבלות על מיתתם.

טעם מיתתם של תלמידי ר"ע

והנה, בגמרא אמרו שמיתתם היתה 'מפני שלא נהגו כבוד זה לזה'. חז"ל לא אמרו שביזו וכיישו

על אף שרק בעת מעמד הר סיני נעשו בני ישראל לעם, ונעשו ל'והייתם לי סגולה מכל העמים' (שמות יט, ה), ובשעת מתן תורה וקבלת התורה נעשו לעם לדורי דורות, אעפ"כ יש ענין של 'ויתלדו על משפחותם לבית אבותם', להתחדש בענין זה.

מדי שנה בשנה, יורדים אלינו כוחות אלו בזמן מתן תורתנו, השי"ת מושפיע כוחות על הבריאה - והכוחות הללו הם אורות ממתן תורה - כדי שכל אחד ואחד מישראל וכל הכלל ישראל כולו כאחד יוכלו לחדש את המצב שהיתה בשעת מעמד הר סיני, שיהיה 'ויתלדו על משפחותם', וכוחות אלו שולטים בזמן מתן תורתנו.

ימי הספירה - ימי הכנה לקבלת התורה

בראשונים מבואר (ספר החינוך מצוה שו), שהענין של ספירת העומר זהו הכנה לספירת הימים למתן תורה, לספור את ימי ההכנה. והעבודה הוא שבכל יום מימי הספירה תהיה התקדמות והתקרבות למתן תורה, והתקדמות להכנה למתן תורה.

מבואר, שכשם שיש ענין שהתורה נקנית במ"ח

דרך מסירת התורה

חז"ל מלמדים אותנו, לערנען אונז די חז"ל, שכדי שהתורה תימסר על ידם, כדי שהאדם יהיה מכלל מוסרי התורה, מהות מסירת התורה אינו הכוונה רק במה שהרבי לומד עם התלמידים גמרא ותוס' ופותח את מוחו של התלמיד כדי שהתלמיד ידע ויבין איך ללמוד גמרא ואיך מבינים דברי התוס'. - בוודאי שזוהו חלק מעבודתו של הרבי - אבל ענין מסורת התורה זהו ענין אחר לגמרי, 'ס'מיינט אַ אנדערער זאך, אַ ברייטערע זאך'.

שנינו באבות (פ"א משנה א), 'משה קיבל תורה מסיני, וכשמשה רבינו קיבל את התורה שהיא ארבעים יום בשמים ולמד עמו השי"ת את התורה. במשך ארבעים יום אלו לא למד משה רבינו רק ידיעות התורה וההלכות.

במשך ארבעים היום שהיה משה רבינו בסיני, קלט את החמישים שערי בינה, וקנה את כל השלימות של התורה, כל השלימות של דרכי ה', דער גאנצער שלימות פון תורה, דער גאנצער שלימות פון דרך ה', האט משה רבינו קולט געווען אין זיך אין די פערציג מעג'.

אחד את השני, אלא ש'לא נהגו כבוד' זה לזה, שלא נתנו כבוד כמידה הראויה זה לזה.

איך צריך האדם לנהוג כבוד בחבירו, על זה שנינו באבות (פרק ד משנה יב), 'כבוד חברך כמורא רבך'. וכנראה שבדבר זה היה איזה חסרון בהתנהגותם של עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא.

אך יש להבין, כי על מה שלא נהגו כבוד זה בזה אין על זה חיוב מיתה, כי 'כבוד חברך כמורא רבך' זהו יותר כמידה של חסידות, ואין על זה חיוב מיתה. ואם כן יש להתבונן על מה גענישו תלמידי רבי עקיבא.

והביאור בזה הוא, די חז"ל ווייזען אונז, חז"ל מראים לנו כך, דהנה רבי עקיבא היה גדול הדור, ואמרו בגמרא שכשמתו תלמידי רבי עקיבא 'והיה העולם שמם', שלא היה אז תורה בעולם, 'די וועלט איז געווען וויסט פון תורה', עד שהקים רבי עקיבא חמשה תלמידים נוספים, ועל ידי חמשה תלמידים אלו חזרה התורה בישראל 'והם הם העמידו תורה אותה שעדה'.

נמצא, שאילו לא היו מתים אותם עשרים וארבע אלף תלמידי רבי עקיבא, הרי שעל ידם היתה נמשכת מסורת התורה בישראל.

עתניאל בן קנו מתוך פלפולו. ואמרו שם חז"ל שנשתכחו מיהושע שלוש מאות הלכות וגולדו לו שבע מאות ספיקות, 'ועמדו כל ישראל להרגו'. וגם שם יש להבין למה עמדו עליו להרגו, האם על שכחת התורה יש חיוב מיתה.

אלא שהענין הוא כמו שנתבאר, 'משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע', ואם מסורת התורה אינו בשלמותה ובתמימותה, משמע שעל זה יש חיוב מיתה, על שכחת התורה אין חיוב מיתה, על מה שלא נהגו כבוד זה בזה אין חיוב מיתה, אבל על מסירת התורה שלא בשלמותה ובתמימותה - מסירת התורה לא כפי מה שהיא מציאות התורה, 'איבערגעבען די תורה נישט ווי די תורה איז', כשיש חסרון במסורת התורה, על זה יש חיוב מיתה.

הטעם שמיתת תלמידי ר"ע דווקא בימי הספירה

על מה ולמה יש על זה חיוב מיתה. חיוב מיתה על ענין זה אינו חיוב מיתה מחמת חטא, כי נשכח ממנו דברי תורה או משום שלא נהג כבוד בחבירו, אלא חיוב המיתה הוא משום שהוא בבחינת מגלה פנים בתורה שלא כהלכה, שמוסרים את התורה

'ומסרה ליהושע', כל התורה שקיבל משה רבינו מסיני, על כל שלמותה ותמימותה, יחד עם כל התפארת שיש בתורה, כל זה מסר ליהושע, 'ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה', ומאנשי כנסת הגדולה נמסרה התורה לראשי ישראל, עד שהגיעה התורה לרבי עקיבא.

רבי עקיבא מסר את התורה לדורות הבאים, ומסר את התורה בדרך ובאופן שקיבל משה מסיני, בשלמותה ובתמימותה.

אך אם 'לא נהגו כבוד זה בזה', על ידי זה נחסר בשלימות ובתמימות התורה כפי מה שקיבלה משה רבינו מסיני, ומאחר שעשירים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא היו צריכים להיות ממוסרי התורה, זה היה סיבת מיתתם על מה שלא נהגו כבוד זה בזה, ואף שעל מה שלא נהגו כבוד זה בזה אין על זה חיוב מיתה, אבל מה שנחסר במסירת התורה בשלמותה, על זה יש חיוב מיתה.

מצאנו ענין זה בחז"ל (תמורה מז.), שלאחר מיתתו של משה רבינו, בימי אבלו של משה רבינו עד ליום השלושים נשתכחו שלוש מאות הלכות, ויש אומרים שנשתכחו שלושת אלפים הלכות, והחזירן

חומר עון ביטול תורה

בפסוק נאמר (ירמיה יג, יז), 'ודמע
תדמע ותרד עיני דמעה',
בפסוק זה נזכרו שלושה עניני דמעות.
ואמרו בגמרא (חגיגה ה:), 'אמר רבי
אלעזר שלוש דמעות הללו למה,
אחת על מקדש ראשון ואחת על
מקדש שני ואחת על ישראל שגלו
ממקומן, ואיכא דאמרי אחת על
ביטול תורה'.

מבואר בגמרא, שדמעה אחת
מורידים על חורבן בית
ראשון, ודמעה אחת מורידים על
חורבן בית שני, ומה שנאמר 'ותרד
עיני דמעה', זהו על ביטול תורה.

ביאור הענין הוא, שענינה של
הבית המקדש היתה, שישם
שרתה שכינה בישראל, וכששרתה
שכינה בישראל, היו כל בני ישראל
במצב מרומם, 'איזו געווען דער
גאנצער כלל ישראל דערהויבען', וכל
הכלל ישראל היו על מקומם, כענין
'ויתלדו על משפחותם'.

בקרב בני ישראל התקיימה הענין
של 'ויתלדו על משפחותם',
שכל אחד ואחד ידע מהו תפקידו
ומקומו, והיו 'יוצאי צבא בישראל',
שכל אחד מישראל היה חלק מהצבא
בישראל, והיו בני ישראל 'במספרם',

בישראל שלא בשלימותה, 'ס'גיט זיך
איבער די תורה נישט מיט א
ריכטיגקייט'. וכשמסירת התורה הוא
עם איזה חסרון על זה יש חיוב מיתה,
ומתו אז עשרים וארבע אלף תלמידי
רבי עקיבא.

לכן ימי האבלות על תלמידי רבי
עקיבא חלים בימי הספירה, כי
ימי הספירה הם ימי ההכנה לקבלת
התורה, כי ידיעה זו שהתורה צריכה
להימסר בשלימותה, והעונש כשחסר
במסירת התורה בשלימותה - ידיעת
חומר הענין - זהו ענין הנצרך להכנה
לקבלת התורה.

ידיעת חומר ענין זה, מכשיר את
האדם לקבלת התורה, כי
האדם יוכל להיות ראוי וכשר לקבלת
התורה רק כשהוא משער ומחשיב
את רוממות וקדושת התורה, 'אז ער
שאצט אָפּ די גרויסקייט, די רוממות
מיט די קדושה פון תורה', אבל
כשהאדם אינו מרגיש ויודע מהו
חשיבות ורוממות התורה, הרי שעדיין
אינו מוכשר לקבלת התורה.

מבואר, שבאמת זה שמתו כ"ד
אלף תלמידי רבי עקיבא
והאבילות על מיתתם חל בימי
הספירה אינו מקרה שהיא דווקא
בימי הספירה.

בשנחרב בית המקדש הראשון היה 'דמע', השי"ת בכה על חורבן בית המקדש הראשון. ועל מה בוכה הקב"ה, הקב"ה בוכה על הירידה של הכלל ישראל, על מה שנחרבה כלל ישראל, שבני ישראל היו צריכים להיות והיו יכולים להיות במצב מרומם, ומה נעשה מהכלל ישראל, 'און וואס איז געווארען פון דעם כלל ישראל'.

בשנחרב בית המקדש השני, שוב נחסרו מהבית המקדש, 'ומפני חטאינו גלינו מארצנו', על זה היה 'תדמע', השי"ת התחיל שוב לקונן ולבכות על בני ישראל, מה נעשה מהכלל ישראל, 'און וואס איז געווארען פון דעם כלל ישראל'. הבן היה בארמון המלך והיה לו כל טוב, ועכשיו נפל בין דאפ'ניקעס וגענסטערס ונעשה לאחד מהם.

קדושת ורוממות התורה

על אף כל זאת, היה עדיין תורה בישראל, ועל ידי קדושת התורה ורוממות התורה יכול האדם להחזיק את עצמו, 'די תורה קען אויפהאלטען דעם איד', על אף שנמצאים בגלות, על אף שהשכינה אינה שורה בישראל, אבל התורה מחזיק את בני ישראל, 'די תורה דערהאלט דעם איד'.

שכל הכלל ישראל היתה במצב מושלם.

בשנחרב בית המקדש הראשון, בכה השי"ת והוריד דמעה. ומהו הענין במה שכביכול בכה, הלא אין לפניו לא בכיה ולא דמעות. אלא הכוונה בזה על פי השגותינו הוא, שהיה צער גדול בשמים על חורבן בית המקדש.

ויש לנו להבין מזה, שכביכול אינו מצטער על מה שהשכינה אין לה מקום לשהות בעולם הזה, כביכול אינו מצטער על מה שגירשו את השכינה, השי"ת כביכול אינו מחפש כבוד שהשכינה תשרה בעולם הזה, אלא שצערן של הקב"ה הוא כביכול על בני ישראל.

למה הדבר דומה, לבן שיש לו אב עשיר, ויש לבן אצל אביו את כל הטוב שבעולם. אך הבן ברח, לפי שנתחבר לחבורה של שיכורים, של דאפ'ניקעס וגענסטערס, ונעשה לאחד מבני החבורה. האב יושב ובוכה ומקונן, ועל מה מקונן האב, האב אינו מקונן על מה שחסר עכשיו בארמונו המציאות של בנו, עיקר הבכי של האב הוא על מה שהבן היה יכול להשיג, ומה שנעשה בסופו של דבר מהבן. האב יושב ובוכה על האסון שקרה לבנו, 'ער קלאגט אויף דער אומגליק פון דעם זוהן!!!'

כשהשי"ת שלח את בני ישראל לגלות, כשהחריב את בתי המקדשות, עדיין לא נמש ועזב אותנו, כי הקדושה שורה בתורה, ועל ידי התורה יכולים בני ישראל להיאחו ולגדול.

הבכי הגדול על ביטול תורה

הדמעה יורדת על ביטול תורה. כשבתי המקדשות אינם, השכינה איננה, ובני ישראל אינם נאחזים בתורה אלא מבטלים תורה, הרי ש'ותרד עיני דמעה'. זהו הדמעה השלישית והדמעה האחרונה. כי לאחר דמעה זו לא יהיה על מה לבכות.

לאחר הבכיה הראשונה נבנה בית המקדש השני, והיה עדיין תקווה שהבכי תיפסק. גם לאחר שנחרב בית המקדש השני, היה עדיין עם מה להתנחם, על ידי התורה, שהתורה תשמור על בני ישראל, 'די תורה וועט האלמען דעם כלל ישראל', אבל על ביטול תורה, כשבני ישראל מבטלים תורה ואינם נאחזים בתורה, הרי ש'ותרד עיני דמעה'.

הענין של 'ותרד עיני דמעה' הוא בכיה גדולה עד מאוד, שכן מצאנו בספרים שהביאו דברי המדרש, שלאחר שיעקב אבינו קיבל

כמו שאנו רואים איך שגם כשהיו ישראל בגלות, היה להם תנאים ואמוראים, ראשונים ואחרונים, הרמב"ם, הבית יוסף והרמ"א, רבי עקיבא אייגר והחתם סופר, כולם גדלו ללא בית המקדש וללא השראת השכינה.

בתקופה זו עדיין גדלו והתרוממו, ואיך?, מה היה הטל של תחיה שגרמה לבני ישראל לגדול?. בני ישראל גדלו על ידי התורה, הרמב"ם והרשב"א, רבי עקיבא אייגר והחתם סופר, כולם גדלו על ידי התורה, על ידי התורה נתעלו לשמי מרום, 'זיי וענען געוואקסען אויף תורה, לשמי מרום האט זיי די תורה געמאכט וואקסען'.

הקדושה ששרתה בבית המקדש, הקדושה והשראת השכינה שגרמה אז להתרוממותם של בני ישראל, דבר זה נגרם על ידי התורה, לפי שרוממות זו יש גם בתורה, 'אין די תורה איז דאס אויך דא'.

"אז דער אייבערשטער שיקט אין גלות, ער איז מחריב די בתי מקדשות, האט ער אונז נישט פארלאזט, די קדושה איז דא אין די תורה, און דורך די תורה קען זיך דער כלל ישראל זיך האלמען און וואקסען'.

לְעֹמֶת זאת, כששמע עשיו שיעקב לקח ממנו את הברכות, מיד 'ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד', שבכה בכי גדול על מה שלקח ממנו יעקב את הברכות.

וַאֲמָרוּ במדרש (ב"ר סו, ד), 'זעקה אחת הזעיק יעקב לעשו, דכתיב כשמוע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה, והיכן נפרע לו, בשושן הבריה, שנאמר (אסתר ד, א), 'ויצעק זעקה גדולה ומרה', שבימי מרדכי הצדיק - אלף שנים לאחר מכן, כשגורו המן ואחשוורוש הגזירה הנוראה, נאמר שם על מרדכי 'ויצעק זעקה גדולה ומרה'. ובוז נפרע ליעקב על הצעקה גדולה ומרה שצעק עשיו בגללו, על ידי הצעקה גדולה ומרה שצעקו בזמן גזירת המן ואחשוורוש.

וְעַל זה אמרו חז"ל, שאילו היה השי"ת נותן לדמעה השלישית של עשיו שתפול על הארץ, הרי שלא היה חלילה תקומה לשונאיהם של ישראל. שחלילה מה שבני ישראל היו צריכים לשלם עבור דמעה זו, כי לא היו יכולים לתקן ענין זה. אם מחמת הצעקה הגדולה נפרע מבני ישראל גזירת המן ואחשוורוש, הרי שאילו היה הדמעה השלישית יורדת על הארץ, לא היו יכולים לשלם. ולכן עצר השי"ת את הדמעה השלישית בעינו של עשיו.

את הברכות, ועשיו חזר לבית אביו יצחק, נאמר שם (בראשית כו, לח), 'ויאמר עשו אל אביו הברכה אחת הוא לך אבי ברכני גם אני אבי וישא עשו קלו ויבך', שעשיו בכה על שנלקח ממנו הברכות.

וַאֲמָרוּ במדרש (ילקוט"ש בראשית קטו), שלוש דמעות הוריד עשיו, אחד מימינו ואחד משמאלו ואחד נסתלקה בתוך עינו, והיא האכילתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלישי'. ואמרו עוד שאילו היה הדמעה השלישית יורדת על הארץ, לא היה תקומה לשונאיהם של ישראל.

בַּפְּסוּק שם נאמר (פסוק לד), 'ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד', שבכה בכי גדול על מה שלקח ממנו יעקב את הברכות, ודבר זה צריכים אנו להבין שעשיו לא היה רשע גמור, 'עשיו איז נישט קיין פאטריקאנער אין גאס געווען, שכן כשיאמר אחד לרשע ברחוב, אני אקח את כל הברכות ואתה לא תקבל מאומה, הרי שילעג ויצחק על אדם זה ויעשה ממנו ליצנות. אם יאמרו לפאטריקאנער שלוקחים ממנו את בקבוק ביר, שם ישמע שלוקחים ממנו איזה דבר, אבל כשיאמרו לו שלקחו ממנו את הברכות, הרי שיעשה מהאדם ליצי ליצנות, וכי מה לקחו ממנו.

התורה. אם תלמידי רבי עקיבא לא נהגו כבוד זה בזה, היה חסר איזה משהו בשלימות התורה, הרי שלכן המית השי"ת עשרים וארבע אלף גדולי ישראל תלמידי רבי עקיבא.

ביאור הענין מה שערים בליל שבועות

נהגו ישראל להיות ערים בליל שבועות. במעם הדבר מבואר בפוסקים, שזהו משום שבשעת מתן תורה היו צריכים להעיר את בני ישראל לקבלת התורה. היינו שהיה איזה חסרון בהכנה לקבלת התורה, והמשהו הזה שהיה חסר אז בהכנה לקבלת התורה עובר בכל הדורות.

צריכים להבין שמה שערים בליל שבועות אין זה לזכר למה שהיה בשעת קבלת התורה, כי לא עושים זכר למה שחטאו. זכירות עושים למצוות ולישועות, על צרות אין עושים זכר. על גאולה עושים זכר, אבל אין עושים זכרון לצרות ולעונות.

נמצא, שמה שאנו ערים בליל שבועות, אין זה כזכירה או רמז, אלא זהו ענין של השלמה ותיקון. מה שאנו ערים בכל שנה בליל שבועות כהכנה לקבלת התורה מתקן ומכשיר אותנו לקבלת התורה. ואם

המפרשים מבארים, שמה שאמרו בגמרא על הפסוק 'ודמע תדמע ותרד עיני דמעה', 'ש'לש דמעות הללו למה, אחת על מקדש ראשון ואחת על מקדש שני ואחת על ביטול תורה, ולשון הפסוק של הבכיה על ביטול תורה נאמר "ותרד" עיני דמעה, הבכיה באופן של ותרד עיני דמעה, הרי זה בכיה הרבה יותר גדולה מדמעה סתם.

גם עשוי היה לו דמע, אבל הדמעה חזרה לעינו ולא ירדה לארץ, ויש הבדל גדול בדמעות צער בין 'ותרד' עיני דמעה, לבין דמע סתם. על החורבנות של בתי המקדשות נאמר 'דמוע תדמע', ואילו על ביטול תורה נאמר 'ותרד' עיני דמעה, שהצער למעלה על ביטול תורה הוא לאין שיעור וערך יותר גדול מהצער על חורבן בית המקדש.

"דער צער למעלה אויף ביטול תורה, איז לאין שיעור ולאין ערך גרעסער ווי דער צער פון חורבן בית המקדש"!!!

אנו עומדים עכשיו לפני זמן מתן תורתנו, ימי הספירה היא הזמן בו האדם מכשיר את עצמו ומכין את עצמו לקבלת התורה, כל משהו שחסר לאדם בהכשרה והכנה לתורה, הרי שיחסר לו בקבלת

עזיבת התורה הכוונה שחסר לאדם החיות הן בלימוד התורה והן בדרך ה', כי כשלאדם חסר התלהבות, 'אז ס'פעלט דעם מענטשען דעם ברען', כשחסר לאדם ההחלטה והתקיפות ללכת בדרך התורה, כשיכול האדם לעסוק בפאליטיק או ליצנות, כשהאדם יכול לעסוק בלצער את השני או לדבר דברים במלים ודברים האסורים, לדבר מה שאסור או להסתכל במקומות האסורים, לכלות את הזמן בדברים של מה בכך, 'פארברענגען די צייט מיט נארישקייטען', ומה שהאדם אינו מחשיב את התורה ואין לו אהבת התורה, זהו המהות של ביטול תורה.

יש לנו להתבונן בחומר הדבר. אם תלמידי רבי עקיבא, שהיו גדולים וקדושים, הלא הם היו תלמידי רבי עקיבא, דבר שלא היינו זוכים לה, רבי עקיבא לא היה מכנים אותנו להימנות בין תלמידיו. גם אצל תלמידי רבי עקיבא, מאחר שלא נהגו כבוד זה בזה, על ידי כן היה חסר בשלימות התורה, וזה גרם לביטול תורה, שלכן היה כדאי שעשרים וארבע אלף תלמידי רבי עקיבא ימותו.

אם כן, חלילה מי שאינו ניגש לתורה מתוך כובד ראש, 'ווער

היה איזה חסרון בהכנה לקבלת התורה של אותו הדור, הרי שאנו משלמים על כך על ידי מה שאנו ערים כליל חג השבועות ועוסקים בתורה.

אמנם מי שבלייל שבועות עוסק בשתיית סאדע ושאר ענינים, ואומרים מעט ומסתכלים מעט, זהו בגדר של שינה בליל שבועות, אלא שהיא שינה עם סאדע ושאר ענינים. ונמצא שאדם זה יושן מתוך עינוי, 'א געפייניגטער שלאף איז עס'.

צדיכים להתבונן בדבר זה, 'מ'דארף זיך אבער משים לב זיין', בני ישראל עמדו בשעת קבלת התורה לאחר הכנה של מ"ט ימים, ואעפ"כ היו יכולים לישון בליל שבועות, והיה כאן איזה חסרון בהכנה של בני ישראל.

הבכיה על ביטולה של תורה

'ותרד עיני דמעה', הצער בשמים על מה שבני ישראל עוזבים את התורה, זהו צער יותר גדול מהצער על חורבנות בתי המקדשות, ועזיבת התורה אין הכוונה שהאדם נעשה למחלל שבת ואוכל טריפות ונבילות, לא מדברים מאיש כזה.

יורדים בכוח גדול מתוך מרירות נוראה, עד שנופלים לארץ ואין מי שיעצור בעדם.

"די מרערען וועלען יא אראפ פאלען אויף דער ערד, די מרערען ווערען נישט צוריק געהאלטען אין אויג, ווייל די מרערען זענען אזוי שמארק, זיי גייען מיט אזא כוח, מיט אזא ביטערקייט, אז זיי פאלען אויף דער ערד און ס'איז נישטא ווער זאל זיי צוריק האלטען, 'ותרד עיני דמעה'".

הדרך להיאחז בעץ החיים

בחור שלומד בישיבה נמצא בפלטרין של מלך, ואם יתכן שבחור בישיבה תהיה מהלך מחשבתו ומהלך החיים שלו מתוך קלות מתוך מידות רעות ומתוך השחתה, במהלך החיים של העולם, 'מיט וועלמליכקייט', עליו נאמר 'ותרד עיני דמעה', והוא מנתק את עצמו מעץ החיים, 'און ער רייסט זיך אפ פון דער עץ החיים'.

כל הענין של 'זיתלדו על משפחותם לבית אבותם' ענינו שעמדו לפני משה ואהרן להימנות, כדי לשוב ולעמוד על המקום הראשון של בני ישראל, ועמדו על מקומם

ס'נעמט נישט די תורה מיט די גאנצע ערענסקייט, מי שאינו הולך בדרך ה', מי שאינו מחשיב כראוי את קדושת ורוממות התורה, אלא שחי מתוך קלות וזלזול, הרי זהו ביטול תורה האמיתי, שעליו נאמר 'ותרד עיני דמעה', שהשי"ת מקונן על אדם זה יותר ממה שכביכול בוכה ומקונן על החורבנות של שתי בתי המקדשות, לפי שעל ידי כן נעקר האדם לגמרי משורשו, שזה הורג וקובר את האדם, וזהו אסונו הגדול ביותר של האדם.

"דאס איז עוקר דעם מענטש אינגאנצען משורשו, דאס באנראכט דעם מענטש, דאס הרג'עט אפ דעם מענטש, דאס איז דער גרעסטער אומגליק ביי א מענטש'".

מה שהשי"ת בוכה על ביטול תורה, אין זה בכיה על מה שאינם נשמעים לקולו, השי"ת אינו נזקק שישמעו בקולו, ואין אצלו הברל אם שומעים בקולו אם לאו. השי"ת אינו חפץ בהכבוד הזה שישמעו בקולו. השי"ת בוכה על האסון שבן המלך נעשה חברם של הגענסטערס, ועל זה נאמר 'ותרד עיני דמעה'.

על זה בוכה ה' ומקונן, ודמעות אלו אינם נשארם בעיך, אלא הם יורדים למטה, לפי שהדמעות הללו

האדם לחלק מהכלל ישראל, ועל ידי כן זכה לחיים.

היום אין לנו את הפקידה על ידי משה ואהרן, וגם אין לנו השראת השכינה בבתי המקדשות, אבל התורה נשארה לנו, 'די תורה איז אבער געבליבען!!!' אבל מי שאינו ניגש לתורה מתוך כובד ראש ומתוך מורא, מתוך ידיעה הראויה, עוקר את התורה מעצמו, וזה בכלל ביטול תורה, ועליו נאמר 'תרד עיני דמעה'.

הימים הללו ימי הספירה מכשירים את האדם לקבלת התורה. בימים אלו, כל מי שרוצה להיות חלק מעץ החיים, ואינו רוצה להיכרת מעץ החיים ולא להתייבש ולא למות, 'דער וואס ער וויל נישט אפגעהרגעט ווערען, ער וויל נישט פארטריקענט ווערען, ער וויל נישט אפשטארבען', ידע נאמנה שעל ידי עצם זה שהוא מניח תפילין, גם אם יניח תפילין דרבינו תם וגם אם יניח תפילין דשימושא רבה וגם שאר שיטות התפילין, עדיין לא הציל את עצמו מגזר דין מות להיכרת מהכלל ישראל לגמרי. דרך ההצלה הוא רק על ידי 'ייתלדו על משפחותם לבית אבותם', על ידי מה שמתחדשים מחדש ונעשים כקטן שנולד, ויעמוד על

וציפו לברכת משה ואהרן שיעמוד להם שיוכלו לחזור למקומם הראשון ולהיות חלק מהכלל ישראל.

אך מי שניגש לתורה, מי שניגש לכל הענין של היהדות מתוך קלות וקרירות, 'דער וואס ער גייט צו צו דער גאנצער ענין פון א איד, פון א מענטש, מיט א קלות און מיט א קרירות', מנתק את עצמו מעץ החיים, ומנתק את עצמו מהכלל ישראל.

הרמב"ן מבאר שעל ידי המנין של בני ישראל נעשו לחלק מהכלל ישראל, שנכנסו למספר של הכלל ישראל, ועל ידי כן זכו לחיים. ונשאלת השאלה, האם עד שלא נמנו בני ישראל לא היו המה מזרע אברהם יצחק ויעקב, האם לא היה קבלת התורה לפני המנין של בני ישראל!?

אלא שיתכן שהאדם יהיה מזרע אברהם יצחק ויעקב, ויתכן שיעמוד בשעת מעמד הר סיני, ועדיין לא נעשה לחלק מהכלל ישראל ולא זכה לחיים.

הזכיה לחיים הכוונה לזכות לחיים הנצחיים, לעץ חיים היא למחזיקים בה, ולזה זכו על ידי 'ייתלדו על משפחותם לבית אבותם', על ידי מה שהאדם נעמד על מקומו, 'ייתלדו', שחידש את חיו ונעשה כמי שנולד מחדש, על ידי כן נעשה

מקומו ועל תפקידו, רק על ידי כן יאחו בעץ החיים.

בחור שעוסק בהבלי העולם, שמונח בתהלכות העולם הזה, 'א' בחור וואס האט אינוינען שמתים והבלים, ער ליגט אין וועלמליכקייט', שנוגע לו מה שנעשה בעולם ויש לו חיות מזה, בחור שיש בו מידות רעות, מידות של נקמה ונמירה, לשון הרע ורכילות ופאליטיק, זהו בחור שהורג את עצמו וקובר את עצמו בעודו בחיים. גם אם יעברו עליו מאה ימי שבועות, לא יועיל לו הדבר מאומה.

בענין זה מצאנו בחז"ל שהיה פסל מיכה, שהיה יהודי ושמו מיכה והיה לו עבודה זרה. ומבואר בחז"ל (שמות רבה מא, א), שעבר את הים סוף עם העבודה זרה, שהוציא עמו ממצרים את העבודה זרה, וכך עבר את הים סוף שנקרע לכני ישראל.

יתכן שאדם יעברו עליו יום הכיפורים וימי חג השבועות ועדיין נשאר בליבו פסל מיכה, זהו כוח הבחירה שנתן השי"ת לבריאה.

ההכנה ליום טוב

השי"ת נותן לנו זמן מתן תורתו, ונתן לנו ה' אלוקינו באהבה חגים וזמנים לישון. זהו

נתינה ומתנה, מתנת אלוקים וחסד ה' שנתן לנו את הימים טובים. כי בימים טובים מאירים האורות להעמיד שוב את הכלל ישראל על מקומו, להגיע ל'ויתילדו על משפחותם'. ואם כן בימים אלו שומה עלינו להכין את עצמינו להכשיר את עצמינו כדי שנוכל לזכות לאורות.

הענין הראשון כדי שנוכל להיכלל בענינים אלו, זהו על ידי מה שנדע קדושת ורוממות התורה על פי השגתינו, להתבונן שיהושע על ידי מה שנשכחו ממנו ההלכות בימי אבאלו של משה עמדו עליו ישראל להרגו, והיינו שהיה עליו דין מיתה. כי בני ישראל לא נחשדו על רציחה, כשאחד עומד להרוג משום שבוער בו כבוד התורה, על מה שנשכחו ההלכות בתורה, אדם זה אינו רוצה, הלוואי שהיינו עומדים במדריגה זו, שמחמת מה שנשתכח תורה מישראל היה לנו הרצון לעמוד ולהרוג.

הלוואי וימצאו מי שיכעס על רבו על מה שלא למד עמו השבוע את שיעורו, הלא נעשים ברוגז על הרבי שאומר דברי מוסר ותוכחה לתלמיד. כשהרבי משמע לתלמיד דרך ה' נעשים ברוגז עליו, אבל אם הרבי לא ילמד עם התלמיד, הרי לא יהיה ברוגז עליו, זהו לפי שאין בנו מאומה, 'מ'איז גארנישט מיט

רק כמה שנולדנו לורע אברהם יצחק ויעקב ואבותינו עמדו על הר סיני, ולקחו גם אותנו להר סיני, זהו היהדות שלנו, אם כל היהדות שלנו משום שלקחו אותנו להר סיני, 'או מ'איז א מיטגעשעלעפטער אויפ'ן הר סיני, האם יש כאן חידוש שמתנהגים באופן זה, הלא גם אילו היו מולכים לשם עזוים, היו מתנהגים באופן זה, אלא שהשי"ת צוה שהצאן והבקר אל ירעו אל מור ההר ההוא (שמות לה, א), שלא יביאו את העיזים להר סיני אלא ישאירו אותם באהליהם.

התבוננות לפני קבלת התורה

על האדם להתבונן היכן הוא עומד ובמה הוא אוחז, 'זאל א מענטש זיך באטראכטען ביי וואס ער האלט און וואו ער שטייט', אנו עומדים כעת לפני חג השבועות והולכים לקבלת התורה, אבל הולכים לקבלת התורה באופן של פריקת עול תורה, מתוך שנאה לתורה, האם באופן זה אפשר לגשת לקבלת התורה, הלא זהו ליצי ליצינות.

התשובה לכך הוא, שבאמת אין הולכים לקבלת התורה, אלא הולכים לאכול מאכלי החג, מ'גייט עסען טשיו קעיק, הולכים לזמר אקדמות ולאכול טשיו קעיק, אלא שמשום השפיהל נכנסים גם

גארנישט, אנו יבשים יותר מהעצמות היבשות.

כשהרבי מלמד דרך ה', יש לאדם טענות על הרבי.

וכשהרבי יוכיח את התלמיד על מה שאינו לומד ואינו מתפלל, ועל מה שבייש את חברו ואמר לו שהוא שוטה וכסיל ולא נהג בו כבוד, הרי שיכעס על רבו. אבל אם הרבי לא יבאר כראוי את דברי רבי עקיבא אייגר, או שלא יבאר את דברי הרשב"א שיש בסוגיא, דבר זה לא מפריע לאיש. ולמה זה כך, לפי שלשיכורים נדמינו, ואנו כריקים ופוחזים, 'ליידאקעס זענען מיר, גארנישט מיט גארנישט'.

אילו היה בנו איזה מידה של יהודי, 'וואלט מען געווען א שטיקעל איד', הרי שהיה לנו הרגשים אחרים לגמרי. אילו היה בנו איזה מידה של יהודי, כשהרב לא יבאר לתלמיד את דברי הרשב"א, או כשהרב לא היה מוכיח את התלמיד על מה שלא הגיע להתפלל בישיבה, או שהרב לא היה מוכיח את התלמיד כשהיה שומע שאינו נוהג ככבוד בחבירו, היה כועס ונעשה ברוגז על הרב מחמת זה.

אך מאחר שאין בנו הרגשים אלו ואין אנו יהודים, 'ווי איז אבער אז מ'איז נישט קיין איד', שאנו יהודים

המעוררים, אין בכוחם לשנות מוחו וליבו של האדם. כולם הם רק לעורר את האדם שיתחיל לחשוב ולהרגיש באופן אחר, והם יכולים להאיר לו את דרכיו, אבל סוף כל סוף אין מ שיוכל להעמידו על הדרך הנכונה.

באופן זו ברא השי"ת את העולם, שכל אחד הוא בעל בחירה לעצמו, והאדם צריך להעמיד את עצמו בדרך הנכונה. המעוררים יכולים רק להראות לו הדרך, להראות לו את העקמומיות שיש בדרכים שהוא מתהלך בהם, הם יכולים להורות לו ולהאיר לו את דרכי התורה, אבל על האדם להעמיד את עצמו על הדרך הנכונה.

הדרך שיעמיד האדם את עצמו על הדרך הנכונה הוא על ידי מה שיעקור את דרך העקמומיות מעצמו, מתוך ערליכקייט ותמימות, ויבקש להבין את עצמו, 'וועלען זיך פארשטיין', להבין את מצבו. כשהאדם יבקש לדעת את מצבו מתוך ערליכקייט ותמימות ויכל להצליח בדבר. אבל אם ח"ו לא יחפוץ בכך, הרי שיוכלו לעבור עליו שנים על גבי שנים וישאר כעצמות היבשות, וחלילה לא ישאר ממנו מאומה, 'חס ושלום ס'וועט גארנישט בלייבען פון דער מענטש'.

לקבלת התורה, אבל מהו התוכן של היום? משיז קעיק ואקדמות.

האקדמות אין ענינו כהקדמה לקבלת התורה, אלא שמנגנים את הניגון הנאה, ואילו היו אומרים 'בני אדם' באותו ניגון של האקדמות, היו מסתפקים באמירת 'בני אדם', מאחר שאין מכוונים למה שאומרים, והעיקר הוא הניגון.

האם חושבים מהו האקדמות מילין?! דורכים על התורה, פורקים עול תורה, ואומרים שעומדים לקבל התורה, זהו ליצי ליצנות, 'מ'טרעט אויף תורה, מ'איז פורק עול תורה, און מ'גייט מקבל זיין תורה, ליצי ליצנות'.

מצאנו שפסל מיכה עבר את הים סוף, וגם הוא שר 'אז ישיר', ששרו ניגון יפה, ומה רע בשירה זו, מיכה שר יחד עם כל הכלל ישראל, אבל בכיסו היה לו פסל, וגם בליבו היה לו פסל. מי שהנהגתו הוא באופן זה הרי הוא זורק את עצמו לבור.

על האדם לדעת, כל הספרי מוסר, כל הרבי"ם וכל המעוררים, הם רק דבר חיצוני, האדם צריך לעורר את עצמו, 'דער מענטש דארף אנקומען צו זיך אליין', אין מי שיכול לשנות מוחו וליבו של האדם. כל הספרי מוסר, כל הרבי"ם וכל

ורוממות התורה.

דבר זה ילמד ממיתת תלמידי רבי עקיבא וממה שביקשו להרוג את יהושע, מזה יש להבין מהו חשיבות התורה, ומה שנעשה כשחסר אפילו משהו משלימות התורה, ומן השמים סובבו שזמן מיתת תלמידי רבי עקיבא יהיה בתקופה של ימי הספירה, שהם ימי ההכנה למתן תורה, וכשנחשיב את התורה ונכין את עצמינו להיות ראויים לתורה, אזי נזכה לאורות שיש בזמן מתן תורתנו.

שבועות הוא זמן מתן תורתנו, ואמרו חז"ל שבזמן מתן תורתנו נתרפאו כל המומין. גם המומים הגשמיים נתרפאו בשעת מתן תורה, שכן תורת ה' היא תמימה, התורה מתמם ומשלים את האדם, 'די תורה מאכט גאנץ א מענטש'.

הדרך היחידה שהאדם יכול לתפוס ולאחוז בו ושיגדל ממנו איזה דבר, זהו על ידי מה שיתחזק בתורה, ועיקר ההכשרה וההקדמה לתורה הוא שיחשיב וישיג את קדושת

נתיבות ישיבה

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי לב
ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול חוצב
להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

פרקי אבות תשפ"ב
פרק ו' משנה א'
שנה ה' • גליון פ

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של תורת רבינו - נא להתקשר למספר: EXT 9 1-718-854-2290 או לפקס: 1-718-705-8608

**חדש!
אפשר לשמוע השיחה הנדפסת
בנתיבות יושר של כל שבוע במספר:
1-718-559-6660**

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים
רח' שחל 5, בני ברק
טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

קובץ זה י"ל אשתקד, אך מחמת שאין בידינו
עוד על פרק ו' הוצאנו שוב.

פרקי אבות פרק ו

שָׁנוּ חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁפָּחַר בָּהֶם

וּבְמִשְׁנָתָם

לכתוב התורה שבעל פה, וכמו שאמרו שם בגמרא שמשום 'עת לעשות לה' הפרו תורתך' התירו לכתוב לפעמים את התורה שבעל פה, כי אף שתורה שבעל פה אסור לכתוב, אבל משום עת לעשות לה', שתשאר התורה שבעל פה אצל ישראל, הפרו תורתך - התירה לכתבה.

אבן בזמננו אנו רואים בחוש שאילו לא היו כותבים את התורה שבעל פה, היתה חלילה תורה משתכחת מישראל, ורבינו הקדוש כשראה בחכמתו ובקדושתו שזה עת לעשות לה', ובדורו סידר רק את המשניות, אבל התלמוד נשאר עדיין תורה שבעל פה, ואחר כך בזמנם של רבינא ורב אשי, ראו שוב שמחמת קושי השיעבוד ישתכח התלמוד מישראל חלילה, ואז סידרו רבינא ורב אשי את התלמוד בבלי, וזה היה חתימת התלמוד.

לאחר חתימת התלמוד, נשאר הדבר להיתר כללי לכתוב כל ענין שבתורה שבעל פה. אבל

שָׁנוּ חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה. מבאר רבינו יונה: כי זאת היא ברייתא ואינה משנה כלל. וכבר נהגו לשנותה עם מסכת אבות.

ברוך שבחר בהם ובמשנתם. בכרייתא זו נתנו ברכה לרבינו הקדוש מסדר המשנה, ומבאר רבינו יונה מעם הברכה: לפי שבחר רבינו הקדוש כדי שתהא התורה שבעל פה מסודרת כפי כל הדורות כדי שלא תשכח. כי מפני שכתב רבינו הקדוש את המשניות, לכן לא נשתכחה תורה מישראל.

כי הנה מן התורה אסור לכתוב תורה שבעל פה, וכמו שאמרו (גיטין ס:), 'כתיב כתוב לך את הדברים האלה, וכתיב כי על פי הדברים האלה, הא כיצד, דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה, דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב'.

אבל כשראה רבינו הקדוש שמחמת הגלויות ושיעבוד מלכויות יש חשש שמא תשתכח תורה מישראל חלילה, בזה יש היתר

מחמת איסור הכתיבה, תיכף כשהיו מתחילים ללמוד עם הבנים משניות וגמרא, היה כל לימודם בעל פה, ועל ידי לימודו היה כל אחד מתמלא בתורה שבעל פה.

אבל בדורינו אילו היו לומדים רק בעל פה לא היה נשאר בידנו מאומה, ואצלינו תחילת הלימוד הוא רק מתוך הכתב, שכאשר מתחילים ללמוד עם הבנים, תחילת הלימוד הוא לימוד משניות וגמרא מתוך הכתב, ולומדים הדברים מבפנים קודם שמבינים את הדברים, ורק לאחר מכן באים לידי הבנה. אבל בדורות הקדמונים היה כל לימודם בעל פה, לפי שהדורות הקדמונים היו קרובים יותר לתורה.

מה שהדורות הראשונים היו קרובים יותר לתורה, אין זה דווקא מפני שנולדו בעלי כשרונות גדולים, שאין אנו יודעים אם בדורות הראשונים נבראו בעלי מוחות גדולים, אלא שבזמנם זכו לסייעתא דשמיא לזכות לתורה.

עוד זאת עמד להם, שהיה להם חשיבות גדולה לתורה, שכאשר למדו תורה, החשיבו את התורה עד מאד, ולמדו התורה מתוך תשוקה גדולה ורצון גדול. וכאשר לומדים מתוך חשק גדול ורצון גדול, ממילא נקלטים דברי התורה במח

קודם לכן - לאחר שסידרו את המשנה עד שכתבו את התלמוד, במשך כל הדורות של האמוראים במשך מאות שנה לא כתבו את התלמוד, ובאותם השנים עדיין היה אסור לכתוב תורה שבעל פה, מלבד המשניות שנכתבו מכבר (ע"ן תמורה יד:).

ונראה שההיתר בימי רבי היה רק לגבי המשניות והברייתות ולא יותר, אבל כשהותר לכתוב התלמוד בזמן חתימת התלמוד, נשאר היתר לכתוב את התורה שבעל פה בכל אופן, וכמו שאנו רואים שמאז חתימת התלמוד, בימי הגאונים והראשונים כתבו את כל חידושיהם.

ומעם הדבר שהיום הותר כתיבת תורה שבעל פה הוא מפני שאם לא היו מתירים לכתוב תורה שבעל פה, מחמת קושי השיעבוד וחולשת הדורות היו באים חלילה לידי שכחת התורה.

ומכאן יש לנו ללמוד עד היכן הגיע גדלות התורה של דורות

התנאים והאמוראים, שהם ידעו בעל פה את כל המשניות וכל מימרות האמוראים היו שגורים על לשונם, לא רק היחידים ידעו בעל פה את כל התורה, אלא כל כלל ישראל ידעו את כל התורה בעל פה, לפי שהיה אסור לכתוב את התורה שבעל פה.

שתשוקת התורה וחשק התורה נחלש, וכד בבר נחלש גם הסייעתא דשמיא לתורה, והבינו שבמצב זה לא תישאר התורה בכלל ישראל, ואז התירו כתיבת התורה שבעל פה, משום עת לעשות לה' הפרו תורתך.

וזאת יש לדעת, שעיקר שנתמעטה ידיעת התורה במשך הדורות

אין זה מחמת שחסר בכשרונות, שאין אנו יודעים כיצד היה הכשרונות באותם הדורות, ויתכן לומר שגם בדורינו יש בעלי מוחין חריפים כדוגמת מה שהיה להגאון רבי עקיבא אייגר ולהחתם סופר, אלא שחסר בחשק ואהבת התורה, ויתכן שיש פרופסור בקאלידזש בעל מוח גדול, ויש בעלי מוחין שנעשו טראק דריווערס [נהגי משאיות], ואז סתם בעל הבית, ומצד חריפות שכלם הרי הם בעלי כשרון כגאוני הדורות בדורות שעברו, אלא שלפי שאין להם שייכות לתורה, לא גדל מהם מאומה, מפני אין להם חשיבות התורה, וממילא גם אינם זוכים לסייעתא דשמיא, ולכן יצא מהם מה שיצא.

האדם, הן בהבנת התורה והן בידיעת התורה, באופן שלא ישכח ממנו, כי כפי מה שהאדם מחשיב את הדבר, כך ישיג את הדבר מתוך הבנה גדולה וישאר הדבר חקוק בזכרונו. ולפי שבדורות הראשונים היה אהבת התורה וחשק התורה באופן מפלג, בזה זכו לזכרון התורה.

ועוד זאת, שבדורות הראשונים היתה מדרגת הקדושה של כלל ישראל באופן נשגב ביותר, ועל ידי כן זכו לסייעתא דשמיא בלימוד התורה, באופן שכל כלל ישראל זכרו את התורה שבעל פה כמוחם. אבל בדורותינו כדי לדעת ולזכור את כל הש"ס בעל פה שייך רק אצל עילויים מופלגים, שבדורותינו זכרון זה שייך רק אצל אחד לכמה אלפים שיוכל לזכור בעל פה את כל הש"ס.

כי בדורות שלנו חסר בחשק ואהבת התורה, וכמו כן חסר אצלנו הסייעתא דשמיא.

דבר זה ראה רבינו הקדוש בשעתו, ורבינא ורב אשי בשעתם,

פרק ו' משנה א'

רַבִּי מֵאִיר אָמַר כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׂמְחָה, זוֹכֵה
 לְדַבְרִים הַרְבֵּה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ פְּדָאֵי
 הוּא לוֹ, נִקְרָא רַע, אֶהוּב, אֶהוּב אֶת הַמָּקוֹם, אֶהוּב אֶת
 הַבְּרִיּוֹת, מְשִׂמַח אֶת הַמָּקוֹם, מְשִׂמַח אֶת הַבְּרִיּוֹת,
 וּמְלַבְּשֵׁתוֹ עֲנֻה וִירָאָה, וּמְבַשְׂרֵתוֹ לַחִיּוֹת צַדִּיק חֶסֶד
 יִשְׂרָאֵל וְנִיּוֹן, וּמְרַחֲקֵתוֹ מִן הַחַטָּא, וּמְקַרְבֵּתוֹ לְיָדֵי זְכוּת,
 וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשֵׁייה בִּינָה וְגִבּוֹרָה, שְׁנֵאמַר לִי
 עֲצָה וְתוֹשֵׁייה אֲנִי בִּינָה לִי גִבּוֹרָה, וְנוֹתְנֵת לוֹ מְלָכוּת
 וּמְשִׁלָּה וְחֶקוֹר דִּין, וּמְגַלִּין לוֹ רְוֵי תוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה
 כְּמַעֲשֵׂי הַמִּתְנַבֵּר וּבְנִתָּהּ שְׂאִינּוּ פּוֹסֵק, וְהוּא צָנוּעַ וְאֶרְךְ
 רוּחַ, וּמוֹחֵל עַל עֲלֻבוֹנוֹ, וּמְגַדְּלָתוֹ וּמְרוֹמְמָתוֹ עַל כָּל

הַמַּעֲשִׂים

זוּכָה לְדַבְרִים הַרְבֵּה. מַה הֵמָּה.
 דְּבָרִים אֵלּוּ? הֲרֵי הֵם
 מְפֹרָשִׁים בְּהַמְשַׁךְ הַבְּרִיּוֹת. וּמֵבִיא
 הַמְפָרֵשׁ אֶת דְּבָרֵי הו"ל: אָמַר ר'
 אֲלֵכְסַנְדְּרוֹס, כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה
 לְשֵׁם שָׁמַיִם, נַעֲשֶׂה שְׁלוֹם כְּפַמְלִיא
 שֶׁל מַעְלָה וּבְפַמְלִיא שֶׁל מַטָּה,
 שְׁנֵאמַר (ישעיה כו, ה) אִו יַחֲזֹק בְּמַעֲוֵי
 יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִי.
 רַבָּא אָמַר, כֵּאִילּוּ בְּנֵה פְּלַטְרִין שֶׁל

מַעְלָה, שְׁנֵאמַר (שם נא, טו), וְאֲשִׁים
 דְּבָרֵי בְּפִיךָ וּבְצֵל יָדֵי כְּסִיתִיךָ לְנַטוּעַ
 שָׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ. וְרַבִּי לִוִי אָמַר
 אִף מְקַרֵּב אֶת הַגְּאוּלָּה (סנהדרין צט:).
 מִבּוֹאֵר בְּדַבְרֵי הו"ל, שֶׁהַלּוֹמֵד
 תּוֹרָה לְשִׂמְחָה, עַל יְדוֹ
 נִשְׁפָּעִים כָּל הַהִשְׁפָּעוֹת מִלְּמַעְלָה
 לְמַטָּה, שְׁכָל הַהִשְׁפָּעוֹת מִשְׁפָּעִים
 בּוֹכּוֹת מִמֶּה שְׁלּוֹמִידִים תּוֹרָה לְשִׂמְחָה,
 שְׁכֵאשֶׁר יֵשׁ בְּעוֹלָם תּוֹרָה לְשִׂמְחָה, עַל

לימוד התורה, וגם כשמקיימים מצות עשה שלא לשמה, מקיימים את המצוה, אבל יש חילוק גדול בין המקיים המצוה שלא לשמה לבין המקיים המצוה לשמה.

אחד מהמעלות הגדולות שיש בתורה גם כשהוא שלא לשמה הוא, כי כשהאדם לומד שלא לשמה, כגון כדי להתכבד, בשביל שאקרא רבי ובשביל שאקרא נשיא, אבל בזמן זה הוא לומד את דרך התורה, הוא קולט ידיעות על דרך התורה ודרך השגחת הבורא, דרך האמונה ודרך הבטחון, ועל ידי כן יבוא לידי דרך החיים, שגם כשלומדים שלא לשמה, אבל בזמן זה הוא קולט את ידיעת התורה, והוא קונה את שכל התורה.

לבן אף שהוא אכן שלא לשמה, ואין בתורה זו קדושה גדולה כ"כ המאירה את האדם, ואין בתורה זו הכוח לשנות את האדם ולזככו ולרוממו, אבל אעפ"כ יש בתורה זו הידיעה של דרך ה', שעל ידיה יוכל להשיג מהו מהות העולם, מהו השקפת החיים, והוא יבין את המשקל הנכון לשקול ענינים שונים, מהו דבר גדול ומהו דבר קטן, מהו דבר חשוב ומהו דבר טפל, מהו האמת ומהו השקר, מהו ישרות ומהו מעוות.

ידי כן עומדים כל סדרי שמים וארץ על מכונם, וכל ההשפעות בעולם באים בשלימות.

תורה לשמה זהו החיות שמקיימת את כל הבריאה כולה, ולכן הלומד תורה לשמה עושה שלום בפמליא של מעלה ופמליא של מטה, שהכל עומד על מכונו בזכות זה שלומדים תורה לשמה.

ושנינו בתורת כהנים (עי' נדרים סב. וספרי עקב, מא), **הרי אני למד בשביל שאקרא רבי ובשביל שאקרא נשיא** - שמאחר שסוף כל סוף הוא לומד תורה, מה גרע במה שמתכוין בלימודו גם להתכבד עי"ז, תלמוד לומר (דברים ל, ו), **לאהבה את ה' אלקיך, לא תעשה אלא מאהבה**. והיינו שתורה לשמה היא סוג אחר של תורה מתורה שלא לשמה.

הנה, באמת גם תורה שלא לשמה חשובה עד מאד, וכמו שאמרו בגמרא (פסחים נ:), **'לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה'**, וכן נפסק ברמב"ם.

ואילו לא היה שום חשיבות בתורה ומצוות שלא לשמה, לא היו באים מתוך שלא לשמה לידי לשמה. ומוכח מזה שגם כשעוסקים בתורה שלא לשמה מקיימים מצות עשה של

כשלומד על מנת לקנטר או שלא על מנת לעשות, אבל כשלומד 'בשביל שאקרא רבי ובשביל שאקרא נשיא', תורה זו חשובה עד מאד, וזה מציל את האדם מדעות כוזבות וממהלכים לא ישרים, ומציל את האדם ממידות רעות. תורה שלא לשמה יש בה כוח ליישר את דעותיו ומידותיו של האדם.

עוד ענין יש בלימוד תורה לשמה, כי הנה בכל המצוות יש דין של מצוות צריכות כוונה, ונחלקו בזה האמוראים אם מצוות צריכות כוונה או מצוות אין צריכות כוונה.

אבן גם אם קי"ל דמצוות צריכות כוונה, לגבי קיום מצות ת"ת לא בעינן שילמד תורה לשמה, אלא בעינן רק שבשעת קיום המצוה יכוין לצאת ידי חובת המצוה, וזה שייך גם במי שלומד שלא לשמה, שמכוין בלימודו כדי להקרא חכם או רבי, אבל הוא מכוין גם שהוא לומד כדי לקיים מצות עשה, והרי זה דומה למו שאוכל מצה בכליל פסח מפני שהוא אוהב את טעם המצה, והוא זוכר שכבר לא אכל מצה זה שלושים יום, וזה ערב לחיבו, אזי אם הוא רק מוסיף לכוון שבאכילה זו הוא מקיים מצות עשה של אכילת מצה, הרי הוא מקיים מצות אכילת מצה גם למאן דאמר מצוות צריכות כוונה, לפי שזה

דבר זה לומדים הן בחלק של סיפורי התורה, הן בתורה שבכתב והן בתורה שבעל פה במה שספרו לנו חז"ל, וכמו כן כשלומדים חלק ההלכות שבתורה לומדים עמקות דברי חז"ל, ועל ידי כן משתנה מהלך מחשבתו של האדם כלפי העולם, והוא מביט על העולם באופן אחר. כל זה קונים על ידי לימוד התורה, אפילו על ידי תורה שלא לשמה.

על ידי שקונה אדם את השקפת החיים על ידי התורה שלא לשמה, בזה יוכל לבוא בקל ללימוד התורה לשמה, מאחר שכבר למד המעלה של תורה לשמה, שעל ידי שרואה המעלה של התורה אפילו שלא לשמה, בזה ישיג כמה מעלות טובות יש לתורה לשמה יותר משלא לשמה, וזהו הכוונה במה שאמרו 'שמתוך שלא לשמה בא לשמה'.

ישנם עוד כמה טעמים, מדוע מתוך שלא לשמה בא לשמה, אבל זהו נקודה אחרת.

ולבן יש להחשיב עד מאד גם את לימוד התורה שלא לשמה, שאף שאין זה כי אם תורה שלא לשמה, אבל ידע האדם להכיר חשיבות הדבר, שאף שלומד כדי להתכבד - הרי אינו לומד לא חלילה

ויש להתבונן בדבר, למה זה שציוו חכמים ללמוד אף כאשר הוא מתכוון לרדיפת הכבוד. הרי מי שנמצא במקומות המטונפות, או כנגד מקום שאסור להרהר שם בתורה, לא הותר לו לעסוק בתורה במקומות המטונפות, ואף שמסתבר שמתוך כך ילמד גם במקומות שאינן מטונפות.

והוא, לפי שכאשר עוסקים בתורה במקומות האסורים, תורה זו לא רק שאינה מועילה, אלא שהיא פוגמת, ועדיף שלא ילמד שם כלל. ולכן אסור ללמוד במקומות הללו, כי תורה האסורה ללמוד הרי זה תורה הפוגמת, לא רק שהיא איננה כמאן דליתא, אלא הרי היא מביאה לידי קלקול ופגם כבריאה.

וממה שהתירו ללמוד תורה שלא לשמה הרי מוכח שאין בזה פגם זה, שתורה שלא לשמה לא רק שמתר ללמוד אותה, אלא שמקיימים בה מצות לימוד התורה, וחז"ל אמרו וכן פסק הרמב"ם לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה. ומכאן מבואר שבתורה שלא לשמה יש קדושה גדולה, אלא שאין בה הקדושה הנשגבה של תורה לשמה, שאין שולט בה אור התורה, ואין זה תכלית לימוד התורה, אבל יש בה קדושת התורה וחשיב קיום מצות תלמוד תורה.

שהוא מתכוון גם להנאת גרונו, אין זה סתירה לכוונת המצוה, אלא יש לו לכוין גם לשם מצוה.

כמו כן הוא במצות לימוד התורה, שיתכן ללמוד שלא לשמה, ואף על פי כן יכול לכוין שבכל תיבה שהוא לומד הוא מקיים מצות עשה של תלמוד תורה.

כשאחד לומד תורה שלא לשמה, על מנת להתכבד, או בדרך כלל מי שלומד על מנת להיקרא רבי, היינו שיש לו תשוקה לכבוד, כי אם הכבוד לא היה נחשב אצלו לאיזה דבר, הרי לא היה עוסק בתורה בכדי להתכבד, ומכאן שהכבוד תופס אצלו מקום גדול. והנה תאוות הכבוד שייך למידת הגאווה, ששורש רדיפת הכבוד בא מגאווה.

על פי זה יש להבין מה שאמרו חז"ל, 'לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה', שמבואר בזה שתורה גם אם הוא לשם כבוד שבא ממידת הגאווה, גם מי שלא הגיע עדיין לידי המידה ללמוד ללא תאות הכבוד, טוב שילמד תורה עם תאות הכבוד, ובלבד שיעסוק בתורה.

אבל אין לנהוג כן, שלגבי מצות תלמוד תורה יש ספק אם מקימים מצות תלמוד תורה על ידי אמירת תהלים, שאפשר שהוא מגרע במצוה, גם אם לימודו הוא שלא לשמה, אבל זה ודאי שאם לא יעסוק בתורה, הרי ישאר עם הארץ, כי מי שלומד תורה, אף שלא לשמה, מ"מ לא יתגדל לעם הארץ, אבל הוא - אם לא ילמוד - ישאר עם הארץ.

מי שהוא עם הארץ, כל השקפת חייו וכל פנימויותו, כל דיעותיו הם שלא כראוי, כי הדיעות של מי שעוסק בתורה ויודע ללמוד, הרי הם הרבה יותר לרצון הבורא ורצון התורה מאשר הדיעות של עם הארץ.

לכן נפסק הלכה למעשה לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

אבל יש להעיר בלשון חז"ל שאמרו 'לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה', ומשמע שכל המעלה של תורה שלא לשמה הוא משום שזה מביא לידי לשמה, ומשמע שאם לעולם לא יבוא לידי לשמה אין צריכים ללמוד תורה לשמה.

ואל יאמר אדם שמאחר שתורתו הוא שלא לשמה טוב לא שלא ילמד, כיון שהוא לומד לשם תאוה ולשם כבוד, כי חז"ל מלמדים אותנו שלעולם ילמד תורה שלא לשמה, לפי שבזה יקיים מצות עשה של לימוד התורה, ועוד שיש בתורה שלא לשמה הכוח שיבוא לידי דיעות נכונות ומידות נכונות, ושהשקפת חייו תהיה השקפת התורה.

אבל אם לא יעסוק בתורה כלל נמצא שמפסיד בכפליים, חדא שבזמן זה לא קיים מצות תלמוד תורה, ועוד שהוא מתגדל לעם הארץ ויהיו לו מידות לא טובות ודיעות עקומות, והרי זה קלקול בבריאה.

ואם יאמר האומר, שמאחר שאינו עוסק בתורה לשמה, אין הוא רוצה ללמוד שלא לשמה, כדי שלא לבוא לידי תאוה הכבוד, וכדי לקיים מצות תלמוד תורה יש לו עצה לשבת ולומר תהלים כל היום, שכן לא מוצאנו מי שאומר תהלים שלא לשמה, שיבוא על ידי כבוד. וגם אם ידע כל ספר התהלים בעל פה לא יקראו לא רבי ולא יעשו אותו נשיא, ואם כן יש לו עצה שיקיים מצות תלמוד תורה על ידי אמירת תהלים, ובוה ינצל מלימוד שלא לשמה, ולא ייכשל בלימוד לשם כבוד וגאווה.

שכן נאמר (ירמיה לג, כה), 'אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתיו', שחיות הבריאה כולה עליונים ותחתונים, הרי זה על ידי שבני ישראל מקיימים תורה ומצוות, וכדאי אדם אחד שעוסק בתורה לשמה, שהוא מכנים חיות עצום בפמליא של מעלה ופמליא של מטה, שעל ידי כן הוא מחייה את כל העולמות כולם.

שנינו, אדם שהוא צדיק ראוי לו שנברא העולם בשבילו (עי' יומא לח:). **ובן הוא אומר** (קהלת יב, יג), **כי זה כל האדם, כלו לא נברא אלא לצוות לזה** (ברכות ו:).

נקרא ריע אהוב. מבאר רבינו יונה. כשאדם עוסק בתורה הוא אהוב לכל העולם, וכיון שאין לו משא ומתן עם הבריות אוהבין אותו ומתאוין למעשיו. שיש לבני האדם השתוקקות לעשות כמעשיו.

אוהב את המקום. מבאר רבינו יונה: כשידע עיקר המצוות ומעמם ופירושן ועושה אותם. היינו שעל ידי שהאדם עוסק בתורה לשמה, הרי הוא עומד על מעמיו המצוות ופירושן, וזוה הוא בא לידי אהבת השי"ת.

אוהב את הבריות. על ידי תורה לשמה יבא לידי אהבת ישראל, ומה היא אהבה זו, מבאר

והוא פלא, שהרי כל מי שרוצה לקיים שאר מצוות שלא לשמה, לא מצינו שאומרים לו שעליו לקיים המצוה רק משום שעל ידי כן יבוא לידי שלא לשמה, כי הרי גם אם לא יבוא לידי לשמה, עדיין לא נפטר מחיוב המצוה.

ואילו היה כן שמצד עצם המצוה הוא פטור, הרי שמי שהוא עומד יום אחד סמוך למיתתו הוא פטור מקיום המצוות שלא לשמה, לפי שכבר לא יבוא לידי לשמה, וזה פשוט שאינו נפטר מהמצוות משום שקיום המצוה יהיה שלא לשמה, ויש חיוב לקיים גם מצוה שלא לשמה. ולמאן דאמר מצוות אין צריכים כוונה, יש חיוב לקיים המצוות גם אם לא כיון כוונת המצוה.

ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו. שבריות כל

העולמות היתה כדאי משום אדם אחד שהוא עוסק בתורה לשמה. ומבאר רבינו יונה: אדם שיהיה כשר ונקי ובלא עבירה, נמצא, ותגוד אומר ויקם לך (איוב כב, כה). שכאשר האדם עוסק בתורה לשמה הרי הוא עושה נחת רוח עצום להשי"ת, ולכן בלבד כדאי לו לברוא את כל העולם.

עוד יש לפרש ככוונת התנא, שקיום העולם הוא על ידי אדם זה,

אבל יש עוד בחינה של כעס, שכועס לפי שהוא רואה שחבירו מאמלל עצמו, 'ער מאכט זיך אומגליקלעך', שהוא מפיל עצמו לאישה של גיהנם. כעס זה שרשו הוא מחמת הרחמנות, שכאשר רואים מחלל שבת, רואים מי שמפיל עצמו לתוך האש, ואם כן באים לידי רחמנות גדולה על המחלל שבת, על שמביא עצמו לידי צרות ויסורים.

עוד סיבה שייך שיבוא לידי כעס, שהוא מקנא משום כבוד שמים, שכואב לו לפי שהוא רואה שהחוטא עושה מעשה כנגד רצון הבורא.

בשני המידות האחרונות יש מעלה, שכואב לו לא מחמת טבע לכעוס בנקל, אלא מחמת אהבת הבריות, או מחמת כבוד שמים. ומי שלומד תורה לשמה יש לו אהבת הבריות, ולכן קשה בעיניו כשרואה אחרים שעושים חטאים, ומצד אהבתו לבריות הוא מלמדם תורה ומקרבם לתורה.

כאשר יוצאים לחוץ ורואים אדם שעושה מעשה שלא כהוגן, ובאים לידי כעס, אם ירצה אדם לבודק עצמו מהו שורש כעסו, יבדוק מה הם מעשיו לאחר שכבר בא לידי כעס. יש לך אחד שכועס, ולאחר מכן

רבינו יונה: וקשה בעיניו כשהם נוטים מן המוסר, ומלמדם ספר ומקרבם לתורה ומשכילים בחכמה, כל זה מאהבתו אותם.

כשהלומד תורה לשמה רואה מי שאינו מקיים את המצוות כואב לו הדבר, מחמת אהבתו לבריות.

ונבאר - כשיוצאים בשבת לרחוב העיר ורואים רח"ל יהודי שמחלל שבת, או שעושה שאר מעשה אסור, באים לידי כעס, אבל כעס זה יכול לבוא משני שרשים: שורש אחד הוא לפי שהוא רואה שהלה עושה דבר שלא ייעשה, ומזה באים לידי כעס, לא משום אהבת ה' ולא מחמת אהבת הבריות, אלא לפי שהוא רואה אדם אחר עושה עוול, הרי הוא בא לידי כעס.

ושורש הדבר בא, לפי שבקל הוא בא לידי כעס על אדם אחר, ולכן כאשר הוא רואה אחד שעושה מעשה שלא כהוגן הרי הוא בא לידי כעס, ואם היה רואה את האיש עושה מעשה שלא כהוגן, גם אם אין זה חטא כלפי שמיא, גם אז היה בא לידי כעס, לפי שהוא נוח לכעוס, ואין קושי מיוחד להביאו לידי כעס הרבה להביאו לידי כעס, וכעס זה אין בו מדרגה גדולה.

משמח את המקום. כיצד משמח הלומד תורה לשמה את השי"ת, מבאר רבינו יונה: על דרך, אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת ליוצרו (ברכות זי.), כשאדם מקיים את התורה ולומדה הקב"ה שמח בו.

משמח את הבריות. מבאר רבינו יונה: כשיראו הבריות שיעשה אדם רצון קונו, הם שמחים, כי לא נברא האדם אלא כדי לקיים התורה והמצוות. והיינו שגם אותם שעדיין לא באו למדרגה זו, הרי הם שמחים במה שיש מי שכבר זכה לבוא למדרגה זו, לפי שכל העולם כולו יש לו טובה עצומה על ידי מי שלומד תורה לשמה, וכמו שנתבאר שכל העולם כולו עומד בזכותו. יש בכוח לימוד תורה לשמה של היחיד להחיות את כל העולמות בזכותו, ולכן ישמח האדם כשיראה שיש מי שלומד תורה לשמה.

ומלבשתו ענוה ויראה. מבאר רבינו יונה: הענוה והיראה מלבוש שאדם עוטה בו. לפיכך נמשלה התורה כמים, שנאמר (ישעיה נה, א), הוי כל צמא לכו למים, כשאדם משליך אותו

הוא חוזר לביתו לאכול ולשתות ולקרא את הניזופעיעפר (עיתון) ושוכב לישון. והדבר תלוי על ידי שבא לידי כעס, שאם הכעס בא על ידי שראה מעשיו של השני, הרי לאחר שישוב לביתו יפנה לאכילה ושתיה, וישכח מכל מה שראה.

אבל אם הכעס בא מצד מידת הרחמנות שיש לו על האחר, הרי ילך לחפש את האיש ולחפש הדרכים כיצד להיטיב את דרכיו ששוב לא יבוא לידי מעשים אלו. וכמו כן אם הכעס בא לו משום כבוד שמים, הרי שיחפש הדרכים כיצד להרבות כבוד שמים, וכיצד שוב לא יחולל כבוד שמים.

ענין זה מבאר רבינו יונה, שהלומד תורה לשמה, כעסו על עוברי עבירות הוא משום אהבתו את הבריות, ולכן קשה בעיניו כשהם נזמים מן המוסר, ולכן 'ומלמדם ספר ומקרבם לתורה ומשכילם בחכמה'.

ובכלל אוהב את הבריות הוא: ותמיד משים נגד עיניו מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יג, יח) ומקיימה. כבר שנינו (ברכות יט:) גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. ואחר כבוד האדם תבוא האהבה.

ויש ברכה שלישית על המאכלים, ברכת שהכל, וכל המאכלים שמברכים עליהם שהכל, חוץ מכמהין ופטריות, הרי זה הברכה על הבעלי חיים ועל היוצא מהם, הבשר והחלב והביצים והדגים וכיוצא בזה, וכל חיותם של הבעלי חיים הוא מהמים, נמצא שכל חיות האדם תלוי במים, מלבד מה שהוא צריך מים לשתות, שבלא מים לא היה מה לאכול ולא מה לשתות.

אנן רואים שהמים יורדים למקום נמוך, ומכאן שהחיות של הבריאה שורה במקום נמוך. וכשם שבעולם הגשמי, מקיים הבריאה הוא המים, כמו כן בעולם הרוחני מקיים הבריאה הוא התורה הק', וקיום הבריאה שייך רק במקום נמוך, ולכן כדי לזכות לתורה צריכים לשפלות וענוה, וזהו ביאור הדמיון של תורה למים.

ומבשרתנו לחיות צדיק. מבאר רבינו יונה: צדיק, זה מתהלך בתומו ואינו עושה עול, אדם שלומד תורה והוא דורשה כל היום, אם שנה ועשה עבירה אחת, אי אפשר שלא לחזור מאותה עבירה, כמו שאמרו רז"ל (ברכות יט.), אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה אחת בלילה, אל תהרהר

בארץ, אינו הולך אלא למקום נמוך, כך התורה אינה מתקיימת אלא במי שהוא עניו ושפל רוח (תענית ז'): שכשם שטבע המים הוא ללכת למקום נמוך, כמו כן התורה תשכון רק אצל מי שהוא עניו.

והנה על פי פשטות לומדים שזה שהתורה נמשלה למים הוא משל בעלמא, שכמו שהמים יורדים למקום נמוך מחמת טבע המים שהם נוזלים, כן התורה יורדת למקום נמוך, שהתורה שוכנת אצל הענויים.

אבל יש בזה עומק יותר. הנה המים הם המחיה של הבריאה, בלי מים לא היו גדלים הצמחים בעולם, ואם לא היו צמחים גדלים לא היה מה לאכול, כל המאכלים שיש לנו גדלים ממים. שהנה יש כמה ברכות שמברכים על המאכלים, על הפת ועל מיני דגן מברכים ברכת המוציא וברכת בורא מיני מזונות, ועל הגדל באדמה מברכים ברכת בורא פרי האדמה, וכל שלשת הברכות אלו - הצד השווה שבהם שהכל גדלים על האדמה, וכל חיותם הוא מהמים.

ועוד ברכה יש, ברכת בורא פרי העץ, ברכה זו מברכים על מה שגדל באילנות, ומה שגדל באילנות צריך לחיות מהאדמה, והחיות בא על ידי המים, שבלי מים לא יגדלו הפירות.

אבל כשיתן לפניו כוס תה, יתן לפניו תה ללא סוכר, במחשבה שאינו רוצה לגרום לו לבוא לידי תאוות, אבל מאחר שהוא צדיק וחסיד, הרי הוא חושש שמא מה שהוא נותן לאורחו תה ללא סוכר הוא שלא לשם שמים, או מפני שעינו צרה באורחים והוא מגע הסוכר כדי לחסוך דמי הסוכר, או משום שחסר לו באהבה לשני, ולכן אינו נותן לפניו תה עם סוכר.

כדי לבטל חששות אלו הרי הוא נותן כנגד זה דאלאר לצדקה, ובוה הוא מראה שאין כוונתו לשם ממון. וכמו כן יתן לאורח נדבה יפה בשעה שיצא מביתו, ובוה יראה שאין לו שום דבר כנגד האורח. ובוה הוא מדמה שהוא צדיק וחסיד, אבל יש בו מידת עקמימות בוה שהוא דואג על תאוותיו של האורח.

ויש לנו ללמוד ממידתו של אברהם אבינו, שלא חיפש להצטדק ולדאוג על פרישותם של שלשת המלאכים כשבאו אליו בדמות אורחים, והרי גם אברהם אבינו היה צדיק וחסיד לא פחות ממנו, ואם כן היה צריך לשחוט את בן הבקר ולזרקו למים, ובוה היה מראה שמה שאינו נותן לפניו בשר לאכול אין זה משום קמצנות, ומה שהוא זורק את בן הבקר הוא מפני ומכאן שמי שנוהג באופן זה עם אורחיו יש בו עקמימות.

אחריו ביום, שמא עשה תשובה, שמא סלקא דעתך, אלא ודאי עשה תשובה, הנה למדה תורה לאדם על ברחו שיהיה צדיק על כל פנים. התורה מלמדת את האדם שישוב תמיד בתשובה, שמאחר שהוא עוסק בתורה הרי הוא יודע שעליו לשוב בתשובה.

עוד יבוא על ידי תורה לשמה לדרגת חסיד. ומהו חסיד, מבאר רבינו יונה: זה העושה לפניו משורת הדין בכל מעשיו, בין בנופו בין בממונו. חסיד, יותר מעלה החסידות מהצדקות.

עוד יבוא על ידי תורה לשמה לדרגת ישר. ומהו ישר, מבאר רבינו יונה: עושה יושר, כמו שאמר (דברים ו, יח), ועשית הישר והטוב. מבואר בדבריו שיתכן שיהיה אדם צדיק וחסיד, ועדיין אינו ישר.

ומהו מידת מי שאינו ישר, מי שחושב ששתים ועוד שתים זה ודאי שהחשבון הוא לא ארבע. ואכן אין סתירה בדבר, יתכן מי שהוא צדיק וחסיד, אבל חסר לו מעט בישרות, ולא משום שיש לו כוונה להרע, או שפועל מחמת תאוה, אלא שחסר אצלו במידת הישרות.

ונבאר - כשבא אורח אצל האדם, הרי הוא נותן לפניו לאכול,

ועל ידי תורה לשמה ומרחקתו מן החטא. מבאר רבינו יונה: כשחומד אדם אשתו של חבירו או ביתו או שורו ויגזול אותו מיד יזכור העונש, נמצא מתרחק מן אותה עבירה.

ולבאורה מדה זו שייכת גם במי שלומד תורה שלא לשמה.

ומקרבתו לידי זכות. מבאר רבינו יונה: כיון שהוא מתרחק מן העבירה נמצא נתקרב לצדקות ולמצוות.

ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה ונבורה. מבאר רבינו יונה: כשילמד האדם התלמוד נמצא מתחדד הרבה במשא ובמתן של תלמוד, ולפי שמתחדד יודע עצה הרבה וחושב.

לבאורה גם מדה זו שייך גם במי שלומד תורה שלא לשמה. שכן גם הוא עוסק בתלמוד ומוחו מתחדד על ידי לימודו.

ותושיה. מבאר רבינו יונה: שנינו (פנתרין כו), למה נקרא שמה תושיה (ישעיה כה, כט), שמתשת בוחו של אדם.

על פי ביאור זה צריך ביאור מהו הכוונה 'ונהנין ממנו... תושיה',

במידת הכנסת אורחים של אברהם אבינו אמרו חז"ל שכל פעולה שעשה אברהם אבינו לטובת שלשת המלאכים שבאו לביתו, כנגד זה עשה השי"ת חסדים עם כלל ישראל מאות שנים לאחר מכן, ומכאן שמידת הכנסת אורחים, אין זה כהבנת בעל העקמימות.

אכן מי שעוסק בתורה לשמה, מלבד מה שהוא נעשה צדיק וישר, יוצא ממנו מידת העקמימות, ואילו מי שלומד תורה שלא לשמה יתכן שאף שהוא נטהר, אבל מ"מ נשאר בו העקמימות. אבל תורה לשמה מזככת את האדם ומקדשתו באופן שיתבטל העקמימות, לפי שלימוד התורה לשמה, כשם שהרוחץ במים חיים יורד ממנו הזוהמא, כמו כן תורה לשמה מטהרת את האדם.

עוד יבוא על ידי תורה לשמה לדרגת ונאמן. ומהו נאמן, מבאר רבינו יונה: שאינו מדבר בזב, ולא ימצא בפיו לשון תרמית, אך יהיה קיים באמונתו באל דבטחוננו בו. כתיב, יתד התקועה במקום נאמן (עי' ישעיה כב, כג).

המלך ברצון ומתוך הערצה, וממשלה היינו שמחמת איזה מעם שיהיה בא אחד ותופס את הממשלה בכוח, מחמת איזה סיבה שהיא, אם על ידי שיש לו צבא חזק או ע"י הטלת אימה יתירה באופן אחר.

כמו כן הלומד תורה לשמה, נותנת לו התורה מידת מלכות ומידת ממשלה, אור התורה שמאירה מהתלמיד חכם, נותנת לו שתי מידות אלו - מלכות וממשלה. מידת מלכות היינו שהעם מקבלים אותו כמנהיג מרצונם, ויש בו גם כוח ומידת הממשלה, שהעם שומעים בקולו ומכבדים אותו, הן כמלך והן כמושל, ואף שאין לו כתר מלכות על ראשו, ואין לו צבא שעומד מסביבו המכריחים את העם שישמעו בקולו, לפי שמהותו מכריז מידת מלכות ומידת ממשלה, וכמו שנאמר בי מלכים ימלוכו.

עוד מביא רבינו יונה: שאל פילוסוף אחד מן החכמים,

מי הוא יותר שופט הארץ, המלך או החכם היועץ אותו, - השאלה היה מיהו מנהיג את העולם, המלך או החכם היועצו, אמר לו, היועץ - שהנהגת העולם הוא על פי החכם. כי החכם יתן עצה לעשות, והולך המלך ועושה מה

וכי יש איזו הנאה ממה שאדם אחר נעשה תש כוח. ויש מבארים שתושיה הוא בכלל העצה.

ובינה. מבאר רבינו יונה: כשמתחכם האדם על ידי תורה לשמה יבא למדרגת הבינה. ונכורה. מבאר רבינו יונה: כשלומד אדם בתורה ומבלה בה ימיו ושנותיו, יהא גבור בתורה.

ונותנת לו מלכות וכו'. מבאר רבינו יונה: רב הונא ורב יהודה הוה יתבי, הוה חליף ואזיל גניבא, אמר חדא לחברי, ניקום מקמיה, אמר ליה אידך מקמיה פלגאה ניקום, אדהכי אתא איהו לגביה, אמר להו, שלם עלייכו מלביא, ומנא לך דרבנן איקרו מלביא, היינו הוא דכתיב (משלי ה, טו), **בי מלכים ימלוכו** (גיטין סב.). ומכאן שהעוסק בתורה נכתר בכתר מלכות.

ומה הכוונה שהעוסק בתורה לשמה זוכה למלכות, הרי אין מלבישים אותו בכתר מלוכה, ואינו נעשה מלך על אחרים. אבל כך הוא ביאור הדברים, יש מלכות ויש ממשלה. החילוק ביניהם הוא, שמלכות היינו שהעם ממליכים את

שצוה אותנו החכם, כך תמצא
ראיה לדבר - כשרצה אבשלום
להסיר לאביו מהמלוכה, מה
אמר, הבו לכם עצה מה נעשה
(שמואל ב טו, ט), מיד נתן לו
אחיתופל עצה.

היינו שגם חכם בעלמא, חכם
שאינו חכם בחכמת התורה,
אלא חכם בשאר חכמות העולם, גם
מי שאין בידו חכמת התורה, יש בו
ממידת המלכות והממשלה,
שהנהגת העולם הוא על פי החכם,
שהחכם מייעץ למלך כדת מה
לעשות.

אבל אף שגם בשאר החכמות
מצינו שהחכמה נותנת
לבעליה ממשלה, באמת עיקר מה

שהתורה נותנת לו מלכות וממשלה
היינו על ידי אור התורה, וכמו
שנתבאר, כי החכם שהמלך שואל
בעצתו, באמת אין לו מלכות
וממשלה בעצמו, אלא יש לו חכמה,
והמלך משתמש בחכמתו. אבל
התלמיד חכם יש לו מלכות וממשלה
עצמית.

עוד מעלה יש במי שהוא עוסק
בתורה לשמה, וחקור דין.
שיש לו הכוח לברר הדין תורה שבא
לפניו, ומבאר רבינו יונה: כשיבואו
בני אדם לדון לפני חכם הוא חוקר
הדין ופוסק כפי מה שיראה לו,
איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני
אתה חייב.

גליון זה נתנדב לטובת רפואתו השלימה של
כ"ק מרן האדמו"ר מקאסוב שליט"א
מוותיקי תלמידי מרן ראש הישיבה זי"ע
ויהי רצון מלפני שוכן מרומים
שישלח רפואה שלימה במהרה
לכ"ק מרן רבי שרגא פייוויש בן מלכה שליט"א
ובזכות לימוד התורה והפצתה
תעמוד לו לזכות ולרחמים ולרפו"ש בקרוב בתושחו"י,
אכ"ר